

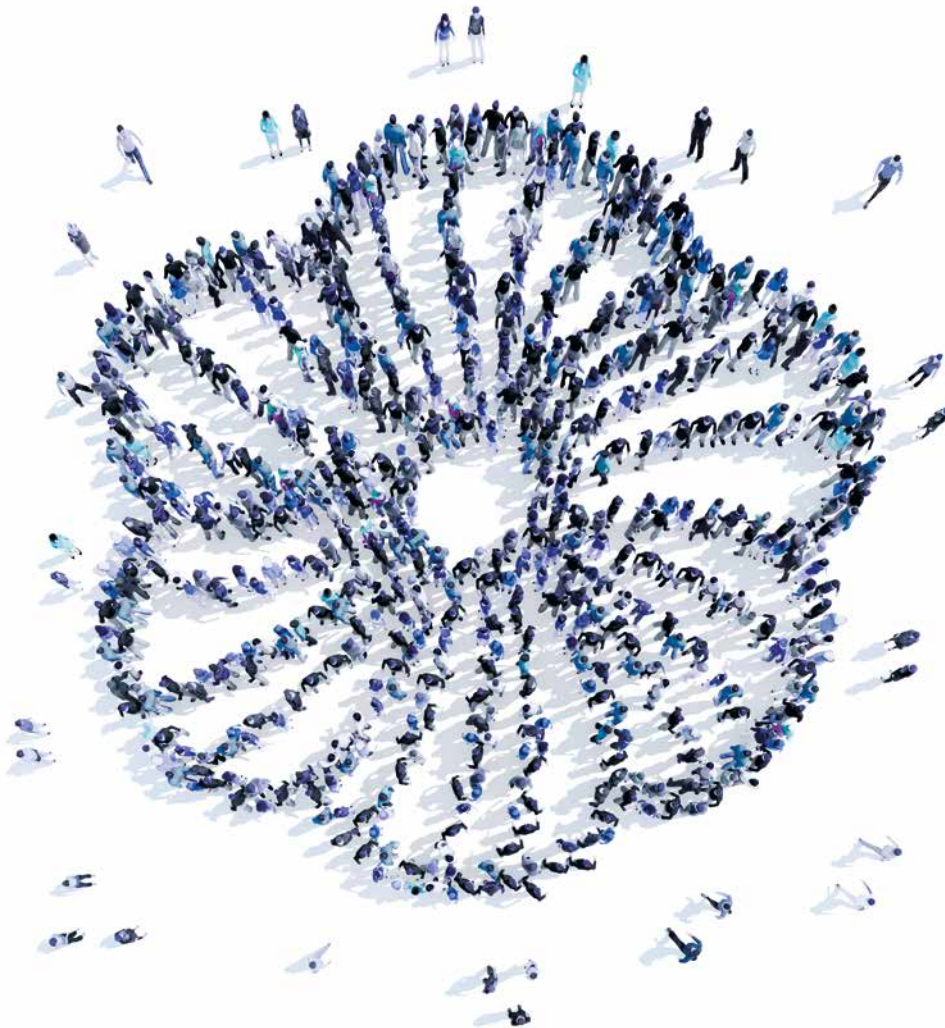

ΙΔΡΥΜΑ
ΜΠΟΔΟΣΑΚΗ

ΕΡΕΥΝΑ

ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΤΗΣ
Κοινωνίας των Πολιτών
στην ελληνική οικονομία

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΡΕΥΝΑΣ

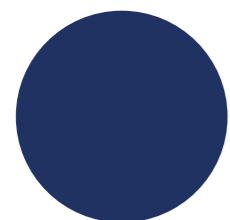

Iceland
Liechtenstein
Norway **Active
citizens fund**

Διαχειριστής Επιχορήγησης:

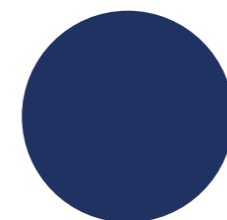

ΙΔΡΥΜΑ
ΜΠΟΔΟΣΑΚΗ

**SOLIDARITY
NOW**
This is our common ground

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Η ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΜΠΟΔΟΣΑΚΗ	3
	ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	4
1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
2	Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	7
3	ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ	9
4	ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	11
5	Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	12
6	ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	13
7	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	14
7.1	Εποπτικό πλαίσιο και συνεργασία με το κράτος	14
7.2	Χρηματοδότηση και βιωσιμότητα των οργανώσεων	15

Η ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΜΠΟΔΟΣΑΚΗ

Η ανάπτυξη μιας δυνατής και ανεξάρτητης Κοινωνίας των Πολιτών στην Ελλάδα, καθώς και η ενίσχυση της δημιουργίας του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου για τη λειτουργία της αποτελούν βασικούς στόχους του Ιδρύματος Μποδοσάκη.

Μια δυναμική και υγιής Κοινωνία των Πολιτών μπορεί να συμπληρώσει το κράτος, παρέχοντας υπηρεσίες σε κρίσιμους τομείς, καθώς και να εμπλέξει τους πολίτες στα κοινά, να συμβάλει στη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την προώθηση των δημοκρατικών αξιών.

Η ενδυνάμωση της Κοινωνίας των Πολιτών αποτελεί επίσης βασικό στόχο του προγράμματος EEA Grants Active citizens fund στην Ελλάδα, για το οποίο το Ίδρυμα Μποδοσάκη, μαζί με το SolidarityNow, αποτελούν τον Διαχειριστή Επιχορήγησης.

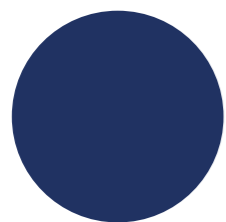
Καθώς η ελληνική Κοινωνία των Πολιτών συνεχίζει την αργή αλλά σταθερή πορεία ανάπτυξής της, η οποία διευκολύνεται σε μεγάλο βαθμό από τα προγράμματα EEA Grants στη χώρα μας, υπάρχει αυξανόμενη ανάγκη για δεδομένα σε επίπεδο κλάδου που να παρέχουν μια τεκμηριωμένη βάση σχετικά με τη συμβολή, τον αντίκτυπο και τις δυνατότητες της Κοινωνίας των Πολιτών στην Ελλάδα. Ανταποκρινόμενο σε αυτή την ανάγκη, το Ίδρυμα Μποδοσάκη, στο πλαίσιο του προγράμματος Active citizens fund, ανέθεσε στο Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE) τη διεξαγωγή της παρούσας μελέτης για τη μέτρηση και την ανάδειξη της οικονομικής διάστασης της συμβολής των Οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών στην ελληνική οικονομία.

Η έρευνα καταδεικνύει ότι η συμβολή της Κοινωνίας των Πολιτών στην ελληνική οικονομία είναι σημαντική και, αναμφισβήτητα, μεγαλύτερη από ό,τι έχει γίνει γενικά αντιληπτό. Ταυτόχρονα, η μελέτη υπογραμμίζει, επίσης, ότι ο κλάδος έχει σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης, ιδιαίτερα σε σύγκριση με την ανάπτυξη του κλάδου σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Σε αυτό το πλαίσιο, ελπίζουμε ότι η έρευνα θα λειτουργήσει ως εφαλτήριο για ευρύτερη συνηγορία και περαιτέρω έρευνα, και ως εκ τούτου τα ερευνητικά δεδομένα είναι διαθέσιμα στην πλήρη μορφή τους στην ιστοσελίδα του έργου, <https://civilsocietycontribution.gr>.

Από την πλευρά του, το Ίδρυμα Μποδοσάκη, βασιζόμενο στα ευρήματα της μελέτης, δεσμεύεται να συνεχίσει να υποστηρίζει την ανάπτυξη μιας ισχυρής και υγιούς Κοινωνίας των Πολιτών στην Ελλάδα και να διεκδικεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον για τη λειτουργία της.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ο στόχος της παρούσας έρευνας είναι να μετρήσει και να αναδείξει την οικονομική διάσταση της προσφοράς των Οργανώσεων της Κοινωνίας των Πολιτών (ΟΚοιΠ) στην ελληνική οικονομία σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Η εκτίμηση πραγματοποιείται μέσα από τη διενέργεια μεγάλης κλίμακας πρωτογενούς έρευνας και την εφαρμογή των κατάλληλων οικονομικών υποδειγμάτων.

Οι ΟΚοιΠ επιτελούν σημαντικό κοινωνικό έργο, ενώ συμμετέχουν ενεργά και στην οικονομική δραστηριότητα. Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, η αξία παραγωγής των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων που εξυπηρετούν νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ)¹ στην Ελλάδα έχει σταθεροποιηθεί τα τελευταία χρόνια σε €3,3 δισ. Σε σύγκριση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, η κατά κεφαλήν αξία παραγωγής των ΜΚΙΕΝ βρίσκεται σε σχετικά χαμηλό επίπεδο (€304 ανά κάτοικο το 2020, έναντι €827 κατά μέσο όρο στην ΕΕ). Αντίστοιχα συμπεράσματα προκύπτουν και από την εξέταση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας που παράγουν τα ΜΚΙΕΝ, ως ποσοστό του ΑΕΠ της χώρας (0,64% στην Ελλάδα έναντι 1,16% στην ΕΕ).

Οι δραστηριότητες των ΟΚοιΠ προσφέρουν σημαντική στήριξη στην εθνική οικονομία. Υποστηρίζουν, άμεσα ή έμμεσα, την παραγωγή του 1,6% του ΑΕΠ και την απασχόληση του 1,9% των εργαζομένων στη χώρα. Σε απόλυτους όρους, η συνεισφορά των ΟΚοιΠ για το 2021 υπολογίζεται σε €3 δισ. σε όρους ΑΕΠ και σε 88,4 χιλ. θέσεις εργασίας σε όρους απασχόλησης. Σε αυτά τα μεγέθη δεν περιλαμβάνεται η οικονομική αξία του εθελοντισμού, η οποία υπολογίζεται στα €357 εκατ. το 2021 και αντιστοιχεί περίπου στο 0,2% του ΑΕΠ της Ελλάδας.

Επιπρόσθετα, οι δραστηριότητες των οργανώσεων οδηγούν σε ενίσχυση των εσόδων του Δημοσίου, λόγω της τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα, με ετήσια ποσά σταθερά άνω του €1 δισ., που αντιστοιχούν στο 1,9% έως 2,1% των ετήσιων εσόδων του Δημοσίου στην τριετία 2019-2021. Στην υποθετική περίπτωση που τις υπηρεσίες που προσφέρουν οι ΟΚοιΠ στην Ελλάδα θα έπρεπε να τις παρέχει το κράτος, το κόστος τους για το 2021 εκτιμάται στο εύρος €2,1 με €3,2 δισ.

Το μέγεθος της δραστηριότητας των ΟΚοιΠ εξαρτάται κρίσιμα από την αποδοχή και τη στήριξη που λαμβάνουν από τους πολίτες της χώρας. Σε πρωτογενή έρευνα σε 2 χιλ. πολίτες που πραγματοποιήθηκε κατά τους μήνες Μάιο και Ιούνιο 2022 για τους σκοπούς της μελέτης, το 45,5% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι έχει ενισχύσει οικονομικά κάποιον οργανισμό το τελευταίο δωδεκάμηνο. Οι περισσότεροι που έχουν ενισχύσει οικονομικά κάποιον οργανισμό το έχουν κάνει εκτάκτως (69,4% των έγκυρων απαντήσεων), ενώ σχετικά περιορισμένο είναι το ποσοστό υποστηρικτών που συνδράμει τις οργανώσεις με τακτικό τρόπο (22%). Σχετικά υψηλά (20,2% των έγκυρων απαντήσεων) βρίσκεται και το ποσοστό των πολιτών που δε συνεισφέρει στις οργανώσεις, επειδή δεν εμπιστεύεται ότι η δωρεά του θα έχει ορθή διαχείριση.

¹ Ως ΜΚΙΕΝ ταξινομούνται οι θεσμικές μονάδες που είναι ανεξάρτητες από το κράτος και παρέχουν μη εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες σε νοικοκυριά. Περιλαμβάνονται φιλανθρωπικά ιδρύματα και οργανισμοί αρωγής και παροχής βοήθειας που χρηματοδοτούνται από προαιρετικές μεταβιβάσεις, συνδικάτα, επαγγελματικές και επιστημονικές εταιρείες, ενώσεις καταναλωτών, πολιτικά κόμματα, εκκλησίες, οργανώσεις θρησκευτικού χαρακτήρα, καθώς και κοινωνικές, πολιτικές, ψυχαγωγικές και αθλητικές λέσχες. Ως ΟΚοιΠ για τους σκοπούς της μελέτης χαρακτηρίζονται σωματεία, αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες και οργανωμένες ομάδες πολιτών που επιδιώκουν αμιγώς κοινωφελείς σκοπούς.

Σε σύγκριση με άλλες χώρες, σύμφωνα με διεθνείς έρευνες που διεξάγονται με κοινή μεθοδολογία, η Ελλάδα βρίσκεται σχετικά χαμηλά στις κατατάξεις με βάση τη συνεισφορά των πολιτών και την εμπιστοσύνη που έχουν σε φιλανθρωπικές οργανώσεις. Ειδικότερα, η Ελλάδα κατατάσσεται στην προτελευταία θέση (125^η) με βάση τον παγκόσμιο δείκτη προσφοράς «CAF World Giving Index» για τη δεκαετία 2009-2019. Αντίστοιχα, η χώρα κατατάσσεται στην 34^η θέση ανάμεσα σε 50 χώρες, σύμφωνα με την έρευνα «World Value Survey» με βάση τις θετικές απαντήσεις στην ερώτηση εάν έχουν κάνει δωρεά σε οργάνωση ή πολιτική καμπάνια. Τέλος, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 37^η θέση ανάμεσα σε 54 χώρες αναφορικά με το ποσοστό ατόμων που δήλωσε ότι εμπιστεύεται τις φιλανθρωπικές οργανώσεις.

Συμπερασματικά, η δραστηριότητα των ΟΚοιΠ στην Ελλάδα συνεισφέρει σημαντικά στα οικονομικά μεγέθη της χώρας. Η συνεισφορά αυτή μπορεί να ενισχυθεί ακόμα περισσότερο, δεδομένης της σχετικά περιορισμένης γεωγραφικής εμβέλειας της δράσης των οργανώσεων και των περιθωρίων που υπάρχουν για ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στις οργανώσεις. Είναι απαραίτητο οι ίδιες οι οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε ευαίσθητους τομείς και διαχειρίζονται σημαντικούς πόρους να έχουν αξιόπιστες δομές διακυβέρνησης, να υλοποιούν διαδικασίες εξωτερικού ελέγχου και να παρέχουν τη μέγιστη δυνατή διαφάνεια. Τέλος, απαιτείται η διόρθωση αγκυλώσεων που εμποδίζουν τη λειτουργία των ΟΚοιΠ, μέσα κυρίως από τη βελτίωση του εποπτικού πλαισίου και της συνεργασίας με το κράτος ευρύτερα, με σκοπό την ενίσχυση της οικονομικής συνεισφοράς, όπως και του σημαντικού κοινωνικού αντίκτυπου που έχουν οι δράσεις τους στην Ελλάδα.

1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι Οργανώσεις της Κοινωνίας των Πολιτών (ΟΚοιΠ) επιτελούν σημαντικό κοινωνικό έργο. Προσφέρουν στέγαση, σίτιση, ιατρικές υπηρεσίες, δράσεις ενδυνάμωσης, νομικές υπηρεσίες και ψυχολογική υποστήριξη σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Εκπαιδεύουν παιδιά και νέους στο να είναι ανεξάρτητοι, υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες. Συνηγορούν για την προστασία του περιβάλλοντος και μάχονται για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Συλλέγουν δωρεές για να υποστηρίξουν αναπτυξιακές δράσεις εντός και εκτός των συνόρων της Ελλάδας.

Παρότι οι δράσεις τους έχουν κοινωνική στόχευση, οι ΟΚοιΠ συμμετέχουν ενεργά και στην οικονομική δραστηριότητα. Συνδυάζοντας την πρωτοβουλία και την ανεξαρτησία του ιδιωτικού τομέα με την προσφορά μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών που εναλλακτικά θα έπρεπε να παρέχει το κράτος, καλύπτουν ένα σημαντικό μέρος του χώρου λειτουργίας των θεσμικών μονάδων μιας οικονομίας.

Ο στόχος του έργου είναι να μετρήσει και να αναδείξει την οικονομική διάσταση της προσφοράς των ΟΚοιΠ στην ελληνική οικονομία σε εθνικό και τοπικό επίπεδο. Η εκτίμηση πραγματοποιείται μέσα από τη διενέργεια μεγάλης κλίμακας πρωτογενούς έρευνας και την εφαρμογή των κατάλληλων οικονομικών υποδειγμάτων. Στο αντικείμενο του έργου περιλαμβάνεται, επίσης, η αποτίμηση της οικονομικής αξίας του εθελοντισμού στην Ελλάδα και η σύγκριση του κόστους των παρεχόμενων αγαθών και υπηρεσιών, που προσφέρονται από τις ΟΚοιΠ σε σχέση με μια κρατική υπηρεσία.

2

Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η οικονομική δραστηριότητα των ΟΚοιΠ δεν αποτυπώνεται με ευδιάκριτο τρόπο στους εθνικούς λογαριασμούς, ωστόσο ενδείξεις για το μέγεθος του τομέα προκύπτουν από τα μεγέθη των μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων που εξυπηρετούν νοικοκυριά (ΜΚΙΕΝ). Σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, η αξία παραγωγής των ΜΚΙΕΝ στην Ελλάδα έχει σταθεροποιηθεί τα τελευταία χρόνια σε €3,3 δισ., από €4,8 δισ. το 2009, €3,0 δισ. στο βαθύτερο σημείο της οικονομικής κρίσης το 2012 και €3,5 δισ. στο αποκορύφωμα της προσφυγικής κρίσης το 2016. Σε σύγκριση με άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, η κατά κεφαλήν αξία παραγωγής των ΜΚΙΕΝ βρίσκεται σε σχετικά χαμηλό επίπεδο (€304 ανά κάτοικο το 2020, έναντι €827 κατά μέσο όρο στην ΕΕ), κοντά σε επίπεδα που καταγράφουν και άλλες χώρες της Νότιας και Ανατολικής Ευρώπης, όπως η Ισπανία, η Κύπρος και η Τσεχία (Διάγραμμα 1). Αντίστοιχα συμπεράσματα προκύπτουν και από την εξέταση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας που παράγουν ως ποσοστό του ΑΕΠ της χώρας (0,64% στην Ελλάδα έναντι 1,16% στην ΕΕ).

Ο αριθμός των ΟΚοιΠ που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα δεν έχει προσδιοριστεί με ακρίβεια, ωστόσο υπολογίζεται ότι ξεπερνά τις 6,5 χιλιάδες, με το μεγαλύτερο μέρος αυτών να είναι μικρές σε μέγεθος οργανώσεις που δρουν σε τοπικό επίπεδο και με περιορισμένους οικονομικούς πόρους. Για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης, καταρτίστηκε κατάλογος με περισσότερες από 550 οργανώσεις, ενώ 98 από αυτές τις οργανώσεις προσέφεραν στοιχεία μέσα από ερωτηματολόγια για το είδος δράσεων τους, τα έσοδα και την απασχόληση τους και τον αριθμό εθελοντών που τις στηρίζει.

Από τα διαθέσιμα στοιχεία, παρατηρείται συγκέντρωση της δραστηριότητας στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας, όπου έχει την έδρα του το 68,1% από τις 376 οργανώσεις με διαθέσιμα σχετικά στοιχεία. Καθώς το ποσοστό αυτό είναι περίπου διπλάσιο από το μερίδιο που έχει η Αττική στον μόνιμο πληθυσμό της χώρας (36,4% το 2021), προκύπτουν ενδείξεις για περιθώριο σημαντικής περαιτέρω ανάπτυξης των ΟΚοιΠ στις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας.

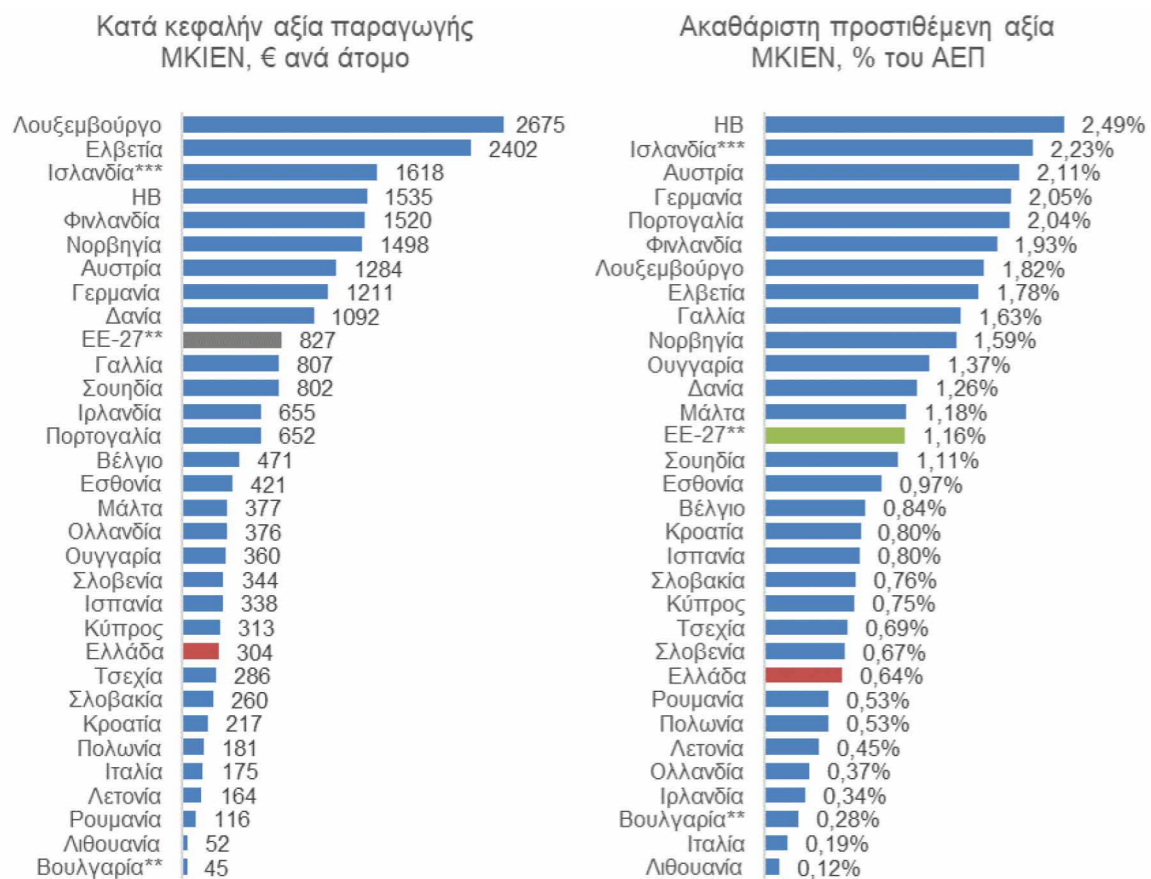
Η βασικότερη πηγή χρηματοδότησης για τις ΟΚοιΠ στην Ελλάδα φαίνεται πως είναι οι κρατικές επιχορηγήσεις και τα διεθνή προγράμματα (69,5% στο δείγμα της έρευνας). Αξιοσημείωτο, όμως, είναι και το ποσοστό των εσόδων που προέρχεται από επιχειρήσεις και κοινωφελή ιδρύματα (15,1%), καθώς και από μέλη και υποστηρικτές (5,5%), ενώ η εμπορική δραστηριότητα έχει σχετικά περιορισμένη σημασία για τις οργανώσεις στην Ελλάδα (2,8%), εν μέρει και λόγω περιορισμών στο εγχώριο νομοθετικό πλαίσιο.

Ανάμεσα στις βασικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι οργανώσεις, ως σημαντικότερες αναδεικνύονται αυτές που σχετίζονται με το κράτος. Ειδικότερα, το 95,5% των οργανώσεων του δείγματος που συμμετείχε στην έρευνα ανέφερε τη γραφειοκρατία και άλλες δυσκολίες στη συνεργασία με το κράτος ως αρκετά σημαντικό ή πολύ σημαντικό ζήτημα που δυσκολεύει τη λειτουργία τους. Πολύ υψηλό ποσοστό απαντήσεων ως αρκετά ή πολύ σημαντικό εμπόδιο συγκέντρωσε και το ζήτημα της ανεπαρκούς διαβούλευσης με το κράτος (91,3%). Ακολουθούν βάσει των απαντήσεων ζητήματα όπως ασάφειες και ελλείψεις στο νομικό πλαίσιο ως προς τον εθελοντισμό, η έλλειψη ενιαίου μητρώου, στρεβλώσεις στο φορολογικό πλαίσιο και περιορισμοί στη δυνατότητα εξασφάλισης εσόδων με εμπορικές δράσεις.

Διάγραμμα 1: Αξία παραγωγής και προστιθέμενη αξία του τομέα ΜΚΙΕΝ ανά χώρα, 2020

Πηγή: Eurostat (nasa_10_nf_tr). Επεξεργασία στοιχείων: IOBE. Τα στοιχεία για τη Μάλτα και το Λουξεμβούργο αφορούν το 2018, για τη Βουλγαρία και την ΕΕ-27 το 2017 και την Ισλανδία το 2014.

3

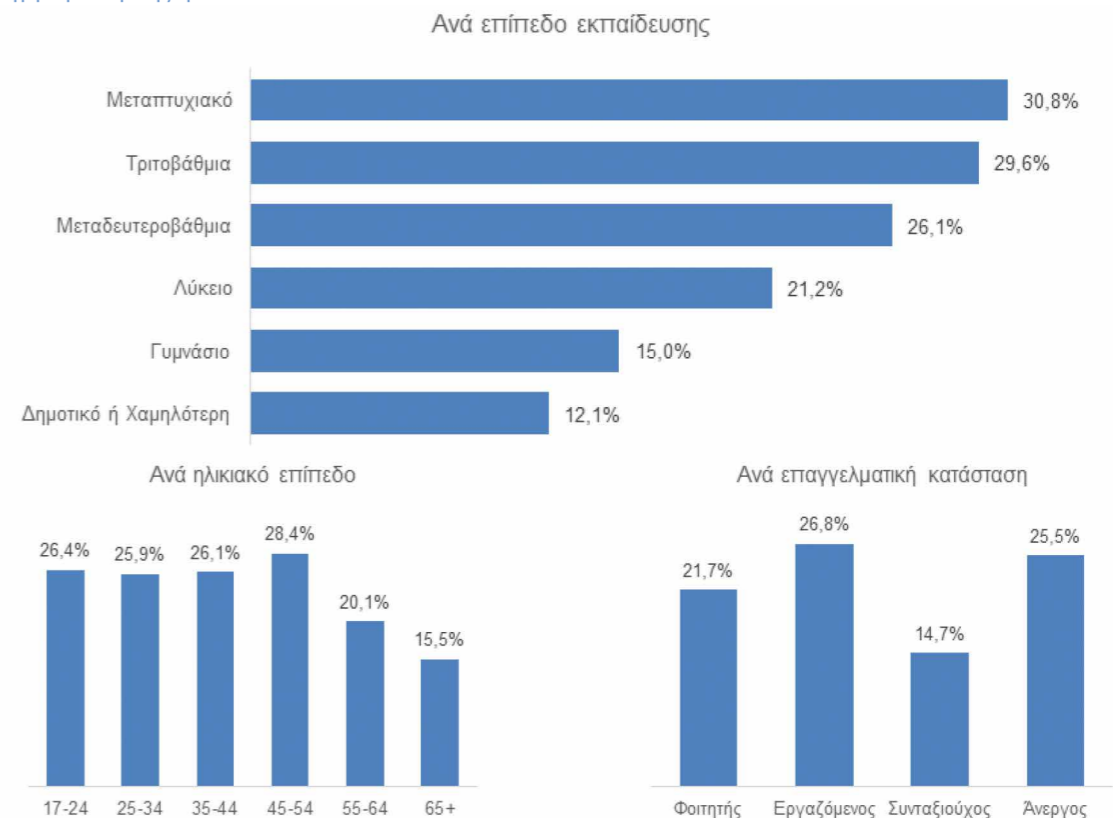
ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Το μέγεθος της δραστηριότητας των ΟΚοιΠ εξαρτάται κρίσιμα από την αποδοχή και τη στήριξη που λαμβάνουν από τους πολίτες της χώρας. Στην πρωτογενή έρευνα σε 2 χιλ. πολίτες που πραγματοποιήθηκε για τους σκοπούς της μελέτης κατά τους μήνες Μάιο και Ιούνιο 2022, διαπιστώθηκε σχετικά χαμηλό ποσοστό (28%) αναγνώρισης του όρου «Οργανισμοί της Κοινωνίας των Πολιτών». Ωστόσο, αρκετά υψηλότερο ήταν το ποσοστό των ανθρώπων που ανέφερε συγκεκριμένες, αναγνωρίσιμες οργανώσεις.

Το 24,0% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι έχει λάβει μέρος σε εθελοντική δράση το τελευταίο δωδεκάμηνο. Τα ποσοστά συμμετοχής σε εθελοντικές δράσεις εμφανίζονται αυξημένα στα άτομα με υψηλότερη εκπαίδευση, στις ηλικίες 45-54 ετών και στους εργαζόμενους. Σημαντικές διαφορές παρατηρούνται μεταξύ των περιφερειών της χώρας, με υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής σε εθελοντική δράση να καταγράφονται στη Δυτική Μακεδονία (32,2%) και τα χαμηλότερα στην Ανατολική Μακεδονία - Θράκη (19,0%), στην Κεντρική Μακεδονία (21,2%) και στην Πελοπόννησο (21,7%). Στους σημαντικότερους λόγους που ωθούν τους πολίτες να συμμετέχουν σε εθελοντικές δράσεις αναφέρεται το αίσθημα προσφοράς και αλληλεγγύης, ενώ στους σημαντικότερους αποτρεπτικούς λόγους προηγείται η έλλειψη ελεύθερου χρόνου.

Διάγραμμα 2: Συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις ανά κατηγορία, ποσοστό θετικών απαντήσεων

Πηγή: Πρωτογενής έρευνα IOBE

4

ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Σχετικά με την οικονομική στήριξη, το 45,5% δήλωσε ότι έχει ενισχύσει οικονομικά κάποιον οργανισμό το τελευταίο δωδεκάμηνο. Ενισχυμένα ποσοστά στην οικονομική στήριξη εμφανίζουν χαρακτηριστικά που σχετίζονται με υψηλότερο εισόδημα, όπως η εκπαίδευση και το να είναι κανείς εργαζόμενος. Οι περισσότεροι πολίτες που έχουν ενισχύσει οικονομικά κάποιον οργανισμό το έχουν κάνει εκτάκτως (69,4% του δείγματος), ενώ σχετικά περιορισμένο είναι το ποσοστό υποστηρικτών που συνδράμει τις οργανώσεις με τακτικό τρόπο (22,0%). Στους αποθαρρυντικούς παράγοντες για την οικονομική στήριξη οργανώσεων από τους πολίτες προηγείται η έλλειψη οικονομικής δυνατότητας (52,9% των έγκυρων απαντήσεων), ενώ σχετικά υψηλά (20,2%) βρίσκεται και το ποσοστό των πολιτών που δε συνεισφέρει στις οργανώσεις, επειδή δεν εμπιστεύεται ότι η δωρεά του θα έχει ορθή διαχείριση.

Σε συγκριτική προοπτική με άλλες χώρες, σύμφωνα με διεθνείς έρευνες που εξάγονται με κοινή μεθοδολογία σε όλες τις χώρες, η Ελλάδα βρίσκεται σχετικά χαμηλά στις κατατάξεις με βάση τη συνεισφορά των πολιτών και την εμπιστοσύνη που έχουν σε φιλανθρωπικές οργανώσεις. Ειδικότερα, η Ελλάδα κατατάσσεται στην προτελευταία, 125^η, θέση με βάση τον παγκόσμιο δείκτη προσφοράς CAF World Giving Index για τη δεκαετία 2009-2019 και στην 34^η θέση ανάμεσα σε 50 χώρες με διαθέσιμα στοιχεία στην έρευνα World Value Survey, με βάση τις θετικές απαντήσεις στην ερώτηση εάν έχουν κάνει δωρεά σε οργάνωση ή πολιτική καμπάνια. Αντίστοιχα, η Ελλάδα κατατάσσεται στην 37^η θέση ανάμεσα σε 54 χώρες με βάση το ποσοστό ατόμων που δήλωσε ότι εμπιστεύεται τις φιλανθρωπικές οργανώσεις.

Οι δραστηριότητες των ΟΚοιΠ προσφέρουν σημαντική στήριξη στην εθνική οικονομία. Υποστηρίζουν, άμεσα ή έμμεσα, την παραγωγή του 1,6% του ΑΕΠ και την απασχόληση του 1,9% των εργαζομένων στη χώρα. Σε απόλυτους όρους, η συνεισφορά των ΟΚοιΠ για το 2021 υπολογίζεται σε €3,0 δισ. σε όρους ΑΕΠ και σε 88,4 χιλ. θέσεις εργασίας σε όρους απασχόλησης. Επιπροσθέτως, οι δραστηριότητες των οργανώσεων οδηγούν σε ενίσχυση των εσόδων του Δημοσίου, λόγω της τόνωσης της οικονομικής δραστηριότητας στη χώρα, με ετήσια ποσά σταθερά υψηλότερα του €1 δισ., που αντιστοιχούν στο 1,9% έως 2,1% των ετήσιων εσόδων του Δημοσίου στην τριετία 2019-2021 (Πίνακας 1).

Οι ισχυρότερες επιδράσεις των δραστηριοτήτων των οργανώσεων σε απόλυτους όρους εντοπίζονται στα μεγάλα πληθυσμιακά κέντρα της χώρας. Ενδεικτικά, το 1,6% του ΑΕΠ και το 2,2% της απασχόλησης στην Αθήνα το 2019 οφείλεται, άμεσα ή έμμεσα, στις δραστηριότητες των οργανώσεων της ΚτΠ. Ωστόσο, ισχυρές επιδράσεις σε σχετικούς όρους, ως ποσοστό της τοπικής παραγωγής ΑΕΠ και της τοπικής απασχόλησης, εμφανίζονται και σε πολλές από τις μικρότερες περιφερειακές ενότητες της χώρας, όπως στη Βοιωτία (1,8% του ΑΕΠ), την Κορινθία (1,8% του ΑΕΠ και 1,9% της απασχόλησης), το Κιλκίς (1,7% του ΑΕΠ) και την Εύβοια (1,7% του ΑΕΠ και 1,8% της απασχόλησης), αναδεικνύοντας ότι οι δραστηριότητες των οργανώσεων προσφέρουν σημαντική στήριξη και σε τοπικές οικονομίες της περιφέρειας.

Πίνακας 1: Οικονομικές επιδράσεις των δραστηριοτήτων των ΟΚοιΠ, 2019-2021

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

	2019	2020	2021	2019	2020	2021
Επίδραση στο ΑΕΠ	(€ εκατ.)			(ποσοστό του συνολικού ΑΕΠ της Ελλάδας)		
Άμεσα	990	982	1.066	0,54%	0,59%	0,58%
Έμμεσα	1.001	1.004	1.078	0,55%	0,61%	0,59%
Προκαλούμενη	757	770	815	0,41%	0,47%	0,44%
Συνολική	2.748	2.756	2.959	1,50%	1,67%	1,61%
Επίδραση στα έσοδα του Δημοσίου	(€ εκατ.)			(ποσοστό των συνολικών εσόδων του Δημοσίου)		
Άμεσα	485	424	522	0,84%	0,89%	0,90%
Έμμεσα	293	271	316	0,51%	0,57%	0,55%
Προκαλούμενη	334	318	360	0,58%	0,67%	0,62%
Συνολική	1.113	1.012	1.198	1,92%	2,12%	2,07%
Επίδραση στην απασχόληση	(ισοδύναμες θέσεις πλήρους απασχόλησης)			(ποσοστό της συνολικής απασχόλησης στην Ελλάδα)		
Άμεσα	36.598	38.268	39.409	0,80%	0,85%	0,86%
Έμμεσα	30.025	38.170	32.331	0,66%	0,85%	0,71%
Προκαλούμενη	15.453	17.890	16.640	0,34%	0,40%	0,36%
Συνολική	82.076	94.328	88.379	1,80%	2,10%	1,94%

5

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

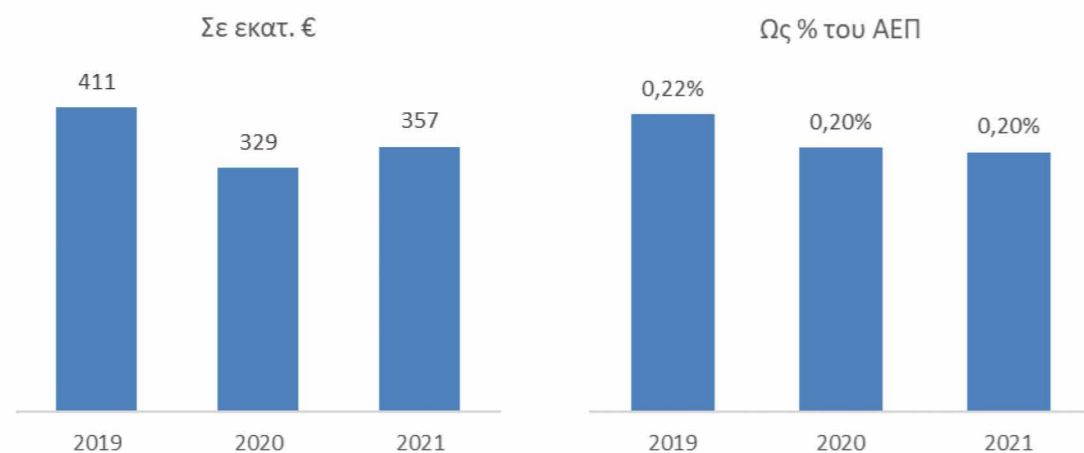
Στα μεγέθη του οικονομικού αποτυπώματος που παρουσιάστηκαν στην προηγούμενη ενότητα δεν περιλαμβάνεται η οικονομική αξία του εθελοντισμού, η οποία δεν υπολογίζεται στους εθνικούς λογαριασμούς, καθώς δεν αποτυπώνεται στις δαπάνες των οργανώσεων. Για τη μέτρησή της έχουν αναπτυχθεί ειδικές προσεγγίσεις που περιλαμβάνουν εναλλακτικές μεθόδους αποτίμησης.

Η εκτίμηση της αξίας του εθελοντισμού στην Ελλάδα στην παρούσα μελέτη βασίζεται στην προσέγγιση του κόστους αντικατάστασης, ως επικρατέστερης μεθόδου στη βιβλιογραφία, αλλά και ως της πλέον κατάλληλης με βάση τα διαθέσιμα σχετικά στοιχεία. Με βάση τη συγκεκριμένη μέθοδο, η αξία του εθελοντισμού υπολογίζεται, πολλαπλασιάζοντας τις συνολικές ώρες συμμετοχής των εθελοντών στις δράσεις των ΟΚοιΠ με το μέσο ωρομίσθιο που πληρώνουν οι οργανώσεις στους εργαζόμενους τους.

Υπολογίζεται, με αυτόν τον τρόπο, ότι η οικονομική αξία του εθελοντισμού στην Ελλάδα ανήλθε στα €357 εκατ. το 2021, από €329 εκατ. το 2020 και €411 εκατ. το 2019. Το ποσό αυτό αντιστοιχεί σε περίπου το 0,2% του ΑΕΠ της χώρας (Διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3: Οικονομική αξία εθελοντισμού, σε απόλυτα μεγέθη και ως ποσοστό του ΑΕΠ

Πηγή: Εκτιμήσεις IOBE

6

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Στην υποθετική περίπτωση που τις υπηρεσίες που προσφέρουν οι ΟΚοιΠ στην Ελλάδα θα έπρεπε να τις παρέχει το κράτος, το κόστος τους για το 2021 εκτιμάται στο εύρος €2,1 με €3,2 δισ. Το εύρος προκύπτει από διαφορετικές υποθέσεις για το ύψος των αναλώσεων που θα ξόδευε το κράτος για να προσφέρει αυτές τις υπηρεσίες.

Πίνακας 3: Κρατικές δαπάνες προσφοράς προϊόντων και υπηρεσιών της Κοινωνίας των Πολιτών, εκατ. ευρώ

Πηγή: Eurostat, επεξεργασία στοιχείων IOBE και εκτιμήσεις IOBE

Σενάριο A: Ίδιες αναλώσεις με ΚτΠ	2019	2020	2021
Μισθολογική δαπάνη συν αξία εθελοντισμού	1.507	1.475	1.538
Ανάληψη παγίου κεφαλαίου (αποσβέσεις)	114	112	123
Δαπάνες για εισροές	1.409	1.386	1.517
Αξία των δωρεών σε είδος	4	4	4
Σύνολο	3.033	2.977	3.181

Σενάριο B: Αναπροσαρμογή αναλώσεων με βάση τη δημόσια διοίκηση	2019	2020	2021
Μισθολογική δαπάνη συν αξία εθελοντισμού	1.507	1.475	1.538
Ανάληψη παγίου κεφαλαίου (αποσβέσεις)	114	112	123
Δαπάνες για εισροές	459	473	485
Αξία των δωρεών σε είδος	4	4	4
Σύνολο	2.084	2.063	2.149

Σε περίπτωση που το κράτος ξόδευε το ίδιο για τις αναλώσεις με τις ΟΚοιΠ, το συνολικό κόστος θα ήταν υψηλότερο κατά περίπου το 30,3% σε σχέση με την ακαθάριστη αξία παραγωγής της ΚτΠ, με τη διαφορά να προκύπτει από την υψηλότερη μέση μισθολογική δαπάνη στον δημόσιο τομέα και την ανάγκη αναπλήρωσης της εθελοντικής προσφοράς (σε ώρες εργασίας) με την απασχόληση δημοσίων υπαλλήλων. Από την άλλη, εάν για αυτές τις υπηρεσίες το κράτος ξόδευε αναλογικά ίδιες αναλώσεις με αυτές που καταγράφονται ανά εργαζόμενο στη δημόσια διοίκηση, το συνολικό κόστος θα ήταν χαμηλότερο κατά 10,7%. Ακόμα και σε αυτή την περίπτωση, όμως, προκύπτει ότι η δραστηριότητα των οργανώσεων οδηγεί σε σημαντική εξοικονόμηση δημοσιονομικών πόρων, στον βαθμό που μεγάλο μέρος της χρηματοδότησής τους προέρχεται από δωρεές υποστηρικτών, ιδρυμάτων και επιχειρήσεων και όχι από δημόσιες πηγές.

7

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η Κοινωνία των Πολιτών έχει σχετικά περιορισμένη δράση στην Ελλάδα, ενώ και η συμμετοχή του πληθυσμού σε εθελοντικές δράσεις είναι αρκετά χαμηλή. Επιπλέον, η χώρα κατατάσσεται σχετικά χαμηλά με βάση τη συνεισφορά των πολιτών σε φιλανθρωπικές οργανώσεις. Στους πιθανούς λόγους που εξηγούν αυτές τις επιδόσεις, περιλαμβάνονται η χαμηλή εμπιστοσύνη των πολιτών στις οργανώσεις, ο ισχυρός ρόλος των οικογενειακών δεσμών και της Εκκλησίας στην κοινωνική ζωή της χώρας και η προκατάληψη σε μερίδα του πληθυσμού κατά του ιδιωτικού τομέα. Ωστόσο, σημαντικό ρόλο έχουν και ζητήματα που επιδέχονται παρεμβάσεις πολιτικής, όπως ελλείψεις στο εποπτικό πλαίσιο και η περιορισμένη ισχύς των φορολογικών κινήτρων.

Η έρευνα πεδίου στις οργανώσεις, η οποία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της μελέτης, ανέδειξε ως σημαντικότερα ζητήματα που δυσκολεύουν τη λειτουργία τους τη συνεργασία με το κράτος, διάφορες ελλείψεις στο νομικό και εποπτικό πλαίσιο, καθώς και δυσκολίες στην εξασφάλιση οικονομικών πόρων. Τα προβλήματα αυτά είναι διαχρονικά και απαιτούν μια σειρά από σχετικές πρωτοβουλίες και διεργασίες. Η ανάπτυξη ενός σχεδίου δράσης με σκοπό την καταγραφή και τη δρομολόγηση διεργασιών για την επίλυση των εμποδίων στη λειτουργία της Κοινωνίας των Πολιτών ξεπερνάει τον σκοπό της παρούσας μελέτης. Ωστόσο, με βάση τα ευρήματα της μελέτης, μπορούμε να παραθέσουμε ορισμένες ιδέες για ενδεικτικές πρωτοβουλίες που θα μπορούσαν να ληφθούν, στο πλαίσιο μιας συνεκτικής διαδικασίας ουσιαστικής διαβούλευσης με τις οργανώσεις και τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέλη.

7.1 Εποπτικό πλαίσιο και συνεργασία με το κράτος

Ο νόμος 4873/2021 για την «Προστασία του εθελοντισμού, ενίσχυση της δράσης της Κοινωνίας των Πολιτών, φορολογικά κίνητρα για την ενίσχυση της κοινωφελούς δράσης των Ο.Κοι.Π. και λοιπές διατάξεις» προβλέπει αρκετές αλλαγές στην κατεύθυνση βελτίωσης του εποπτικού πλαισίου και επιδιόρθωσης βασικών ελλείψεων στο νομικό πλαίσιο. Για την πλήρη υλοποίηση των ρυθμίσεων που προβλέπονται στον Ν. 4873/2021 και για να γίνει λειτουργικό το προβλεπόμενο εποπτικό πλαίσιο, απαιτείται να θεσπιστούν όλα τα σχετικά παράγωγα νομοθετήματα (υπουργικές αποφάσεις, εγκύκλιοι, κλπ.) και να γίνουν τα απαραίτητα διοικητικά βήματα (αλλαγές σε οργανογράμματα, στελέχωση νέων δομών, κ.ά.).

Η λειτουργία του νέου εποπτικού και συντονιστικού φορέα θα βοηθήσει και στη βελτίωση των διαδικασιών διαβούλευσης με τις ΟΚοιΠ σε θέματα σχετικά με τους τομείς δραστηριότητάς τους. Προς την ίδια κατεύθυνση, συστήνεται η θέσπιση θεσμών αντιπροσώπευσης των οργανώσεων στην επαφή τους με το κράτος, στα πρότυπα του εθνικού και των επαρχιακών συντονιστικών συμβουλίων εθελοντισμού που υπάρχουν στην Κύπρο.

Η λειτουργία ενός ενιαίου εποπτικού πλαισίου μέσα από μια δομή του Υπουργείου Εσωτερικών ενέχει και ορισμένους κινδύνους αναφορικά με την ανεξαρτησία και την αυτονομία της ΚτΠ στη χώρα. Προτείνεται να εξεταστεί η μετεξέλιξη του εποπτικού φορέα μελλοντικά, με την ωρίμανση των θεσμών διαβούλευσης και αντιπροσώπευσης των ΟΚοιΠ, σε μια ανεξάρτητη αρχή, στο πρότυπο της Φιλανθρωπικής Επιτροπής για την Αγγλία και την Ουαλία, με αυξημένες αρμοδιότητες

ελέγχων, αλλά και με στελέχωση και όργανα διακυβέρνησης που εξασφαλίζουν τη μέγιστη δυνατή αποδοχή από τους φορείς της ΚτΠ και τους πολίτες.

Πέρα από την εποπτική λειτουργία του κράτους, σημαντικό ρόλο στην εξασφάλιση της αξιοπιστίας τους έχουν και οι ίδιες οι οργανώσεις. Ειδικά σε οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε ευαίσθητους τομείς, όπως η κοινωνική πρόνοια σε παιδιά, ηλικιωμένους και ευπαθείς ομάδες και έχουν στη διαχείρισή τους σημαντικούς οικονομικούς πόρους (π.χ. παρέχουν καταλύματα), θα πρέπει να έχουν θεσπιστεί αξιόπιστες δομές διακυβέρνησης με τη συμμετοχή ανεξάρτητων μελών (χωρίς εκτελεστικές αρμοδιότητες και σχέση με εκτελεστικά στελέχη και εργαζόμενους), να υλοποιούνται διαδικασίες εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου και να υπάρχει διαφάνεια ως προς τα οικονομικά τους στοιχεία, τους εξωτερικούς ελέγχους και τα αποτελέσματα των δράσεών τους. Η έλλειψη διαφάνειας και οι αδύναμες δομές διακυβέρνησης μπορεί να οδηγήσουν σε αθέμιτες πρακτικές ή ακόμα και σε επιβλαβείς ενέργειες έναντι ιδιαίτερα ευάλωτων ανθρώπων, υποσκάπτοντας έτσι την εμπιστοσύνη των πολιτών, όχι μόνο ως προς συγκεκριμένες οργανώσεις, αλλά και συνολικά ως προς την ανθρωπιστική δράση των οργανώσεων και τον τομέα της Κοινωνίας των Πολιτών.

7.2 Χρηματοδότηση και βιωσιμότητα των οργανώσεων

Η βελτίωση του εποπτικού πλαισίου, μέσα από την εφαρμογή των κατάλληλων αλλαγών, θα βοηθήσει στην ενδυνάμωση της εμπιστοσύνης των πολιτών στη λειτουργία των οργανώσεων. Επακόλουθα, αυτό θα επιτρέψει την περαιτέρω επιδιόρθωση ελλείψεων που δυσκολεύουν τη χρηματοδότηση και τη βιωσιμότητα των οργανώσεων.

Ενδεικτικά, εφόσον μια ΑΜΚΕ τηρεί τις προδιαγραφές εγγραφής σε ένα νέο ενιαίο μητρώο, δε θα είναι απαραίτητο η μη κερδοσκοπική ιδιότητά της να βεβαιώνεται τοπικά από τις οικονομικές υπηρεσίες, οι οποίες θα εξακολουθούν να έχουν ως αρμοδιότητα τον φορολογικό έλεγχο των επιμέρους στοιχείων δραστηριότητας. Με αυτό τον τρόπο, οι οργανώσεις θα μπορούν να συμπληρώνουν τη χρηματοδότησή τους με έσοδα από εμπορικές δραστηριότητες, πληρώνοντας τους αντίστοιχους φόρους όταν δεν προβλέπεται απαλλαγή, χωρίς τον φόβο ότι η μη κερδοσκοπική τους ιδιότητα έγκειται στην κρίση ενός στελέχους της δημόσιας διοίκησης που δε διαθέτει εξειδίκευση στα θέματα της ΚτΠ.

Όταν το εποπτικό πλαίσιο έχει αποδείξει ότι λειτουργεί αποτελεσματικά και η εμπιστοσύνη των πολιτών έχει αρχίσει να ενισχύεται, αξίζει να εξεταστεί η δυνατότητα περαιτέρω βελτίωσης των φορολογικών κινήτρων για την πραγματοποίηση δωρεών από φυσικά πρόσωπα σε εγγεγραμμένους κοινωφελείς φορείς. Στην ενίσχυση των κινήτρων περιλαμβάνεται η μεταβολή των ανώτερων και κατώτερων ορίων των φοροαπαλλαγών, καθώς και η θέσπιση μηχανισμών συλλογής δωρεών απευθείας μέσα από τη διαδικασία προσδιορισμού του φόρου εισοδήματος, στο πρότυπο του συστήματος Cinque per mille που εφαρμόζεται στην Ιταλία, ή απευθείας μέσα από τη μισθοδοσία ή τη σύνταξη ενός φορολογούμενου, όπως εφαρμόζεται στο Ην. Βασίλειο.

Συμπερασματικά, η εφαρμογή αλλαγών που ενισχύουν την εμπιστοσύνη των πολιτών στις οργανώσεις της ΚτΠ και βελτιώνουν την οικονομική βιωσιμότητά τους θα επεκτείνει και την εμβέλεια των δράσεών τους. Η αυξημένη δραστηριότητα των οργανώσεων θα προσφέρει άμεσα οφέλη για την οικονομική δραστηριότητα στη χώρα, όπως δείχνουν τα αποτελέσματα της μελέτης. Επιπλέον, θα ενισχυθεί η κοινωνική συνοχή στη χώρα, καθώς και η πίεση που ασκούν οι οργανώσεις για βελτίωση των θεσμών διακυβέρνησης του κράτους και του επιχειρηματικού τομέα. Δεδομένης της αποδεδειγμένης σημασίας της κοινωνικής συνοχής και των θεσμών διακυβέρνησης για τη μακροχρόνια ανάπτυξη μιας οικονομίας, οι βελτιώσεις στη λειτουργία της ΚτΠ μπορεί να οδηγήσουν και σε σημαντική ενίσχυση του βιοτικού επιπέδου στην Ελλάδα σε βάθος χρόνου.

Το έργο «Έρευνα για τη συνεισφορά της Κοινωνίας των Πολιτών στην ελληνική οικονομία» υλοποιείται στο πλαίσιο του προγράμματος Active Citizens Fund στην Ελλάδα, με φορέα υλοποίησης το Ίδρυμα Μποδοσάκη και υπερβολάβο το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE).

Το πρόγραμμα **Active citizens fund**, ύψους € 13,5 εκ., χρηματοδοτείται από την Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και τη Νορβηγία και είναι μέρος του χρηματοδοτικού μηχανισμού του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) περιόδου 2014 – 2021, γνωστού ως EEA Grants. Το πρόγραμμα στοχεύει στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση της βιωσιμότητας της κοινωνίας των πολιτών και στην ανάδειξη του ρόλου της στην προαγωγή των δημοκρατικών διαδικασιών, στην ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στα κοινά και στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τη διαχείριση της επιχορήγησης του προγράμματος Active citizens fund για την Ελλάδα έχουν αναλάβει από κοινού το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το SolidarityNow. Διαβάστε περισσότερα εδώ: www.activecitizensfund.gr

Το **Ίδρυμα Μποδοσάκη** είναι κοινωφελής οργανισμός που ιδρύθηκε το 1972 με σκοπό τη συνέχιση της προσφοράς του ιδρυτή του Πρόδρομου Μποδοσάκη – Αθανασιάδη στην ελληνική κοινωνία. Όραμά του είναι μια κοινωνία ίσων ευκαιριών, με δυνατότητες και προοπτική για όλους.

Προς επίτευξη του οράματός του, το Ίδρυμα Μποδοσάκη, με διαφάνεια, λογοδοσία και αξιοπιστία, χρηματοδοτεί, σχεδιάζει και υλοποιεί δράσεις και προγράμματα που σχετίζονται με τους τέσσερις στρατηγικούς του πυλώνες: την προαγωγή της παιδείας, την αναβάθμιση της υγείας, την προστασία του περιβάλλοντος και την ενδυνάμωση της Κοινωνίας των Πολιτών. Από την ίδρυσή του ως σήμερα έχει διαθέσει περισσότερα από 450 εκ. ευρώ προς επίτευξη των σκοπών του.

Παράλληλα, το Ίδρυμα Μποδοσάκη δρα σήμερα και ως καταλύτης δημιουργίας ενός πλαισίου ευρύτερης προσφοράς στην ελληνική κοινωνία, διαχειριζόμενο πόρους τρίτων – Κληροδοτών, διεθνών φορέων, εταιρειών και άλλων μεγάλων δωρητών- που επιθυμούν να χρηματοδοτήσουν προγράμματα σημαντικού κοινωνικού αντίκτυπου για κρίσιμες ανάγκες εκπαίδευσης, υγείας, προστασίας του περιβάλλοντος και ενδυνάμωσης της Κοινωνίας των Πολιτών.

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (Ι.Ο.Β.Ε.)** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής, ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε το 1975 με δύο σκοπούς: αφενός να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, αφετέρου να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις, οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής.

Τα πλήρη στοιχεία της Έρευνας για τη συνεισφορά της Κοινωνίας των Πολιτών στην ελληνική οικονομία:

<https://civilsocietycontribution.gr>

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του Ιδρύματος Μποδοσάκη.

Οι κρίσεις επί θεμάτων πολιτικής και οι προτάσεις που περιέχονται στην παρούσα ανάλυση εκφράζουν τις απόψεις των ερευνητών και δεν αντανακλούν, κατ' ανάγκη, τη γνώμη των μελών ή της Διοίκησης του IOBE, του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού του ΕΟΧ ή του Διαχειριστή Επιχορήγησης του Προγράμματος Active citizens fund στην Ελλάδα (Ίδρυμα Μποδοσάκη σε συνεργασία με το SolidarityNow).

Copyright © 2023 Ίδρυμα Μποδοσάκη